

Del Matarranya a l'Alguer

Els alumnes de català de l'IES Matarraña de Vall-de-roures han fet un intercanvi cultural amb la ciutat catalanoparlant de Sardenya. [p.5]

Patrimoni i concòrdia

Entrevista al professor de la UPF Ernesto N. Martín Peris, originari de la Sorollera i primer director acadèmic de l'Institut Cervantes. [p.10]

TEMPS DE FRANJA

digital.34

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

Sant Gregori a Sopeira

La població ribagorçana celebra la festa major en ple esclat de la primavera amb diversos actes i l'enlairament d'un globus aerostàtic. [p.14]

Reglament de l'A.A.L.

El 26 de maig es va publicar al B.O.A. l'esborrany del decret sobre els estatuts de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua. [p.17]

JOSEP Galain TORNA A FRAGA

[p. 7]

PELS
CAMINS
DE LA
MEMÒRIA

Rutes
literàries

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista
- 13 Llitera
- 14 Ribagorça
- 15 Cultura
- 16 Aragó
- 18 Llibres

Imatge coberta: Josep Galan (arxiu).

TEMPS DE FRANJA digital 34

Edita:

Iniciativa Cultural de Franja

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 · Associació Cultural del Matarranya
 · Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 · Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isabel Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf - tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:

Matarranya: M. D. Gimeno, Carles Sancho.
 Baix Cinca: Rosa Arqué, Hugo Sorolla.
 Llitera: Josep Espluga
 Ribagorça: Glòria Francino.

Seccions:

Matarranya, Isa Calaf. Baix Cinca, Rosa Arqué; Llitera, Josep Espluga; Ribagorça, Glòria Francino; Cultura, Hèctor Moret; Entrevistes, Ramón Mur; PP.CC., Hugo Sorolla; Aragó, Carles Terès.

Opinió: Marina d'Algars, Patrici Barquín, Esteve Betrià, Francesc Ricart, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolín
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellès

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papereria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roours:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Ruta literària en homenatge a Galan

He llegit, de punta a punta, el magnífic tríptic de tan merescut homenatge i record a la memòria, i dieu molt bé, de l'enyorat (també per nosaltres) amic Josep Galan. Difícilment es donen, en una mateixa persona, les capacitats que descriu, amb aquella facilitat natural que tenia de reivindicar la llengua amb passió i fer-ho, sàviament, amb un peu plantat a cada banda del Cinca i sempre amb un somriure, tendint els ponts que tan necessaris (com, massa sovint, difícils) són.

Els qui vam tenir el goig de tractar-lo no podem fer altra cosa que mirar de ser dignes continuadors de la seva tasca, a banda i banda del majestuós riu que estimà. En aquest sentit us hem de felicitar per la idea i per l'execució. Mereixeu que sigui tot un èxit.

F. Xavier Rivera

President de la Fundació Jordi Cases i Llebot

La literatura franjolina i les seues llengües

De l'anterior número de *Temps de Franja*, molt interessant des del principi al final, m'ha sorprès l'abundància de notícies literàries començant per la portada amb Oc-

tavi Serret, l'actiu llibreter de Vall-de-roours, rebent la Creu de Sant Jordi. M'alegren les cròniques de les celebracions del dia del Llibre llegint: a Arenys de Lledó contes tradicionals, entre els quals *Budellint, budellant*, primer número d'una col·lecció promoguda per la Comarca del Matarranya; i a Saragossa textos en aragonès i català a l'edifici Pignatelli, seu del govern d'Aragó. Són destacables també tantes novetats: una ressenya de *L'amic de la Finca Roja*, assaig de la saidinesa Mercè Ibarz o les presentacions a diverses localitats de tres títols: *República y Guerra Civil en el partido judicial de Fraga y Mequinensa* (IEBC-IEA) de l'historiador fragatí Paco Tejero; *El exilio albeldense en Francia* (Centre d'Estudis Lliterans) d'Eliseu Trenc, professor i fill d'exiliats d'Albelda; i la novel·la *La roda de l'oblit* (Ediciones B) de la maellana Cari Ariño, que a Saragossa i Maella va presentar la versió castellana *La rueda del olvido*. En resum, un panorama ric, que evidencia una conjunció d'esforços (de persones, associacions i institucions comarcals i autonòmiques) pel català autòcton, i al mateix temps, a banda de les contingències editorials de diferent signe a l'hora de triar la llengua d'escriptura en los casos dels assaigs històrics, los recels encara ara per presentar una obra en català a una vila franjolina.

Maria Riol
 Subscriptora

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsdefranja@gmail.com

COMARCA DEL
matarranya

INSTITUTO DE ESTUDIOS
 ALTOARAGONESES
 Diputación de Huesca

GOBIERNO DE ARAGON

Departamento de Educación,
 Cultura y Deporte

Diputació de Lleida

INSTITUT
 D'ESTUDIS
 ILERDENCS
 Fundació Pública de la Diputació de Lleida

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21
 tempsdefranja@gmail.com

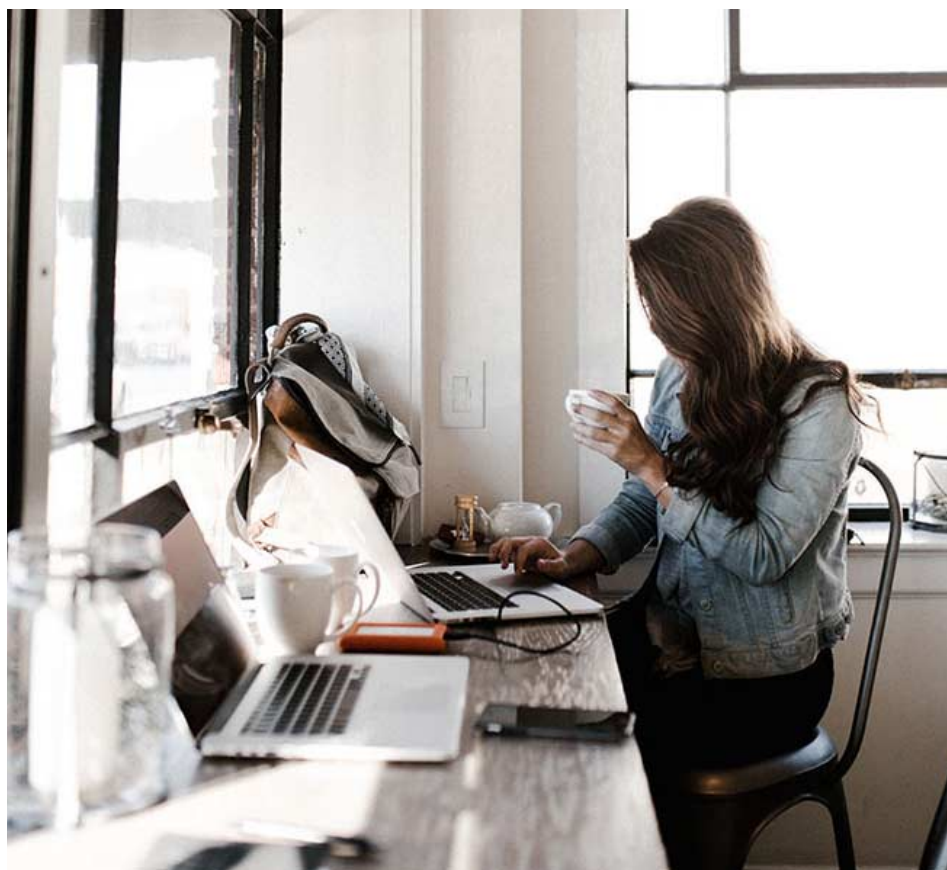
Recordem a tots els subscriptors de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

Exili rural

Els pobles de la Franja estan tots considerats com a municipis dins del món rural, fins i tot ciutats amb una població més important com Fraga comparteixen els problemes habituals de les zones rurals i, encara que no ho paregui, perden població jove constantment.

Cada any grups d'adolescents marxen a Barcelona, Saragossa, Lleida o Madrid per estudiar i deixen la comarca on han crescut per accedir a un nou univers en teoria ple d'oportunitats. Molt sovint consideren que l'experiència és tan meravellosa que quan s'acaben els estudis l'opció de tornar a casa no és prou temptadora i decideixen continuar explorant món o buscar feina en una ciutat ben gran amb tots els serveis, les ofertes culturals, comercials i laborals que els interessa.

Aleshores, el poble només es visita per Nadal o per l'estiu i el més important és veure als amics i menjar a casa els plats de la iaia o de la mare. És evident que, a poc a poc, la vinculació amb el territori es va perdent per una qüestió de temps i d'interès. Quan els joves tornen només de vacances ho fan amb un altre ritme i no poden implicar-se d'una manera continuada a la vida del poble, encara que ho vulguin, potser només troben una estona per preparar les festes. Tota la seva energia la van invertint, com és normal, en els seus treballs i allà on viuen la majoria del temps. En conseqüència, el buit es va fent més gran cada any i les polítiques que s'apliquen per evitar-ho no són efectives ja que actualment els interessos generals no els trobem vinculats al desenvolupament del món rural, sinó del món urbà on qualsevol avanç pot ser valorat pel nombre de persones afectades. És una tendència a nivell mundial perquè des de fa uns deu anys la major part de la població viu a les ciutats. És el primer cop que això passa en tota la història de la nostra espècie, no és fàcil de gestionar i les conseqüències són molt profundes des d'un punt de vista antropològic.

ANDREW NEEL /
UNSPASH (CCO)

I mentre els anys passen, els joves continuen marxant i els pobles es queden cada cop més buits i amb menys serveis. I aquesta és la clau que ningú no vol obrir: els serveis. Tot és molt car quan parlem del món rural, hi ha molt territori, poca gent i pocs vots. En conseqüència, els serveis públics costen molt de mantenir i una vegada eliminats no es recuperen mai. Així que ja se sap, hem de fer tots les maletes i marxar cap a les capitals, així l'agonia no durarà gaire i tots contents.

Si parlem sense ironia, l'única solució que funciona a dia d'avui, és la d'organitzar-se i treballar des del món rural. Una lluita continua i molt dura que no sempre dona fruits. El nostre territori té moltes possibilitats i només coneixent-les i aprofitant-les es podrà sobreviure. El tema dels serveis és innegociable perquè no se'n pot perdre ni un més. El rendiment econòmic dels serveis públics al món rural, ni s'ha de plantejar, és immoral fer-ho. S'han de garantir i prou, els beneficis ja es trauran d'altres camps o es recupe-

raran millorant les gestions públiques o el control del frau fiscal. Salvar el món rural és un tema de decisió política i no cal anar a buscar solucions gaire lluny. Tenim el món rural francès i la seva gestió molt a prop i és veritat que també tenen problemes, però res a veure amb el cas nostre, res de res. Allà qualsevol poble té tren, metge, bar, botigues i, si ens descuidem, festival de jazz.

Aquest mes de setembre tornarà a marxar una fornada de joves a estudiar fora, molts no tornaran més que per Nadal, d'altres potser també per Setmana Santa i algun altre somniarà i voldrà treballar a casa o instal·lar una empresa al poble perquè n'ha vist les possibilitats. Tots haurien de tenir les mateixes oportunitats i malauradament la realitat ens diu que no és així perquè el punt de partida no és el mateix al món rural que a les ciutats. Per això parlem d'exili, perquè la decisió de deixar els pobles no sempre és voluntària, hi trobem molts factors combinats que la deixen moltes vegades com a l'única de les possibilitats.

III Intercanvi professional 3 territoris

// CARLES SANCHO

A la comarca del Matarranya, el passat 15 de maig, va tindre lloc el 'III Intercanvi professional 3 territoris'. Una convocatòria que reuneix els agents i empresaris turístics de les veïnes comarques de la Terra Alta, Els Ports i el Matarranya per tal de conèixer i promocionar els recursos i els serveis turístics, el patrimoni paisatgístic i monumental i la rica gastronomia de cada territori. El primer any l'intercanvi es va fer a Morella, l'any passat a la Terra Alta i enguany agafava el relleu el Matarranya. El sector terciari és molt important per a l'economia de les tres comarques i és imprescindible coordinar esforços per oferir una oferta complementària i de qualitat al sector turístic, cada vegada amb més pes en el nostre territori.

Començà l'atapeïda jornada amb la concentració dels participants en la convocatòria a Vall-de-roures on visitaren l'IES Matarranya on van poder conèixer l'innovador Grau Mitjà de Cuina i Serveis que van elaborar per l'ocasió la tapa 'Fu-

Tapa fusió que uneix els 3 territoris elaborada pel mòdul del servei de restauració i cuina de l'IES Matarranya

COMARCA DEL MATARRANYA

sió 3 territoris' en homenatge a la trobada de les comarques. Uneix i complementa en la seua fórmula tres productes gastronòmics de referència i de gran qualitat de les nostres terres: el vi de la Terra Alta, el formatge de cabra de Morella i el pernil del Matarranya. Els participants en l'intercanvi professional continuaren per Vall-de-roures on van fer una visita guiada pel nucli urbà, el castell, l'església i el museu. En el trajecte de la capital de la comarca cap a Calaceit, els convocats van aturar-se i visitaren la ruta dels Túmuls funeraris, on recentment s'hi ha fet obres per adaptar-la al trànsit de persones amb mobilitat reduïda. Ja a Calaceit, van veure el poblat ibèric de Sant Antoni i van dinar a l'ermita de Sant Cristòbol, degustant una elaborada mostra gastronòmica dels diferents productes i establiments matarranyencs que van voler participar en la convocatòria dels 3 territoris. Havent dinat els assistents van baixar a Calaceit on van fer una visita guiada per la població per cloure la jornada al Matarranya.

L'ESMOLET

Prensa local i comarcal a Ares // Carles Terès

Com ja va sent habitual, a mitjans de primavera vam fer cap a la Fira del Llibre d'Ares del Maestrat. A Ares paga la pena pujar-hi, no cal cap excusa. Ajocat a la solana de la Mola (1.323 m), des dels seus bellíssims carrers s'albira el món. Muntanyes, valls i barrancs que davallen cap al mar, quilòmetres inacabables de marges de pedra seca, corbes de nivell que dibuixen l'esforç de generacions per a sobreviure de la terra.

Enguany s'hi celebrava una taula rodona sobre les publicacions d'àmbit local i comarcal, amb la participació del professor Ernest Querol (*Papers dels Ports i Au!*), Pilar Vidal (*Aigua Clara*, Benassal), Eva Villalonga (*Tossal Gros*, les Coves de Vinromà) i jo mateix en representació de *Temps de Franja*. Jordi Marín, un dels impulsors i mantenidors de la Fira, va exercir amb saviesa de moderador i dinamitzador del debat.

Cadascú vam presentar breument la nostra publicació, explicant els continguts, el públic a qui ens adrecem, el format,

el funcionament i la viabilitat econòmica. Després vam mantenir un interessant col·loqui on es van comparar els diferents models que representàvem: el local, el comarcal i el nostre, que barreja l'adscripció territorial amb la identitat cultural.

Es va discrepar en algunes coses, com el suport idoni (electrònic, paper o ambdós) o la professionalització dels col·laboradors, però en el que sí que vam coincidir tots és en la importància del relleu generacional, ja que una de les característiques comuns de les cinc publicacions és que depenen de l'empenta d'un grup més o menys reduït de persones. I les persones tenim data de caducitat biològica, mental i motivacional. Va ser una experiència molt interessant que ens va permetre donar-nos a conèixer entre el públic assistent i intercanviar experiències i estratègies.

Després vam assistir a algunes presentacions de llibres i vam badar per les paradetes. Un dia ben aprofitat.

Els alumnes de català del Matarranya viatgen a l'Alguer

// PEPA NOGUÉS

Des de l'assignatura de català de l'IES Matarraña hem organitzat per primera vegada este curs un viatge d'intercanvi cultural que ha tingut lloc a l'Alguer (a l'illa de Sardenya, Itàlia) aprofitant els dies abans de Setmana Santa, entre el 4 i el 8 d'abril.

L'elecció del lloc va ser cosa dels participants, els alumnes de català de 3r i 4t de l'ESO. De tots els territoris de parla catalana van escollir l'Alguer; segurament atrets pel fet d'estar en una illa i tenir unes platges i uns penya-segats espantosos. Però, de seguida que ens vam posar a preparar el viatge ens vam adonar que seria quelcom molt especial: Vam rebre molt de suport, també d'entitats i empreses que van col·laborar econòmicament, i ens van ploure els missatges amb contactes i suggeriments per visitar este lloc desconegut i llunyà per nosaltres fins aleshores, però amb el qual compartíem la nostra llengua materna.

Només arribar ja ens vam sentir molt acollits: ens esperava tota la Junta de l'entitat Òmnium Cultural de l'Alguer que ens havien organitzat un partit de futbol 7 amb un equip de juvenils perquè contactàrem amb el jovent de la ciutat. Així, els alumnes disputaren un amistós Alguer-Matarranya que va ser el seu primer partit "internacional". A la nit, vam coincidir amb un concert del grup alguerès els Pirates que fan música folk i tradicional en italià i, alguna cançó, en català. El lloc era el restaurant-pizzeria Poco Loco on, a més de ser molt acollidor, fan unes pizzes de metre per llepar-se els dits. L'endemà al matí vam visitar l'Oficina de la Generalitat de Catalunya a l'Alguer i ens va rebre el seu delegat, Joan Elies Adell; qui va resultar ser de Vinaròs i bon coneixedor de la nostra comarca. La seua tasca, segons ens va explicar, és recolzar l'Ajuntament i les entitats locals en el foment de la llengua i les tradicions de la cultura catalana de l'Alguer. Vam aprofitar per visitar

Alumnes de català de l'IES Matarranya
PEPA NOGUÉS

l'oficina de turisme, on atenen en català, i el nucli antic de l'Alguer. La seua arquitectura gòtica, renaixentista i barroca, juntament amb el blavet de les cases, podria recordar al Matarranya, si no fos per la llarga muralla medieval flanquejada pel mar que va convertir la ciutat en una fortalesa militar.

A la tarda ens vam tornar a trobar amb Òmnium Cultural, esta vegada amb gent gran i alumnes de català dels cursos que organitzen per tal d'intercanviar jocs tradicionals. Els alumnes havien investigat amb els iaies del Matarranya i van ensenyar als algueresos jocs com els ossets, els patacons o les birles.

Entre visita i visita vam poder gaudir del Parc Natural de Port del Comte, la impressionant Cova de Neptú amb els seus 654 esglaons per accedir-hi i les platges d'arena blanca. El darrer dia ja fou completament turístic i ens vam apropar al poble pesquer de Bosa atrets per conèixer com seria una platja amb el que anomenaven arena negra. Corona la població un castell coetani al de Vall-de-roues. Molt bonic es-

coltar la guia parlant sard, la llengua materna majoritària de l'illa i també minoritzada. Interessants les seues explicacions: Este castell s'erigeix quan formàvem part de la Corona d'Aragó i és que la vostra història és també la nostra història.

Arran d'esta història comuna, va arribar el català a l'illa, tot i que després es conservaria només a l'Alguer. En l'actualitat, mentre el català és la llengua habitual de la gent gran, els seus fills ja no la parlen i els infants ni tan sols l'entenen. A Itàlia hi ha desenes de dialectes i 12 llengües a més de l'italià, però el Govern només n'ha reconegut 2 com a oficials, el francès i l'alemany. No obstant això, hi ha diverses entitats culturals que treballen pel català a l'Alguer sense perdre l'esperança. De fet, un element extern com va ser el vol regular Girona-L'Alguer de Ryanair durant 12 anys va resultar un revulsiu insospitat per la relació entre l'Alguer i Catalunya i, consegüentment, pel català. Caldrà confiar, doncs, en una altra Santa Ryanair, com deia el cantant alguerès Claudio Sanna, per a la llengua.

V 'Quema de Artistas' al Matarranya

// CARLES SANCHO

Vall-de-rooues, Beseit i Queretes seran les poblacions on enguany se celebrarà els dies 23 i 24 de juny la 'V Quema de Artistas', convocatòria festiva que combina poesia, música i gastronomia, una bona manera d'iniciar l'arribada de l'estiu i celebrar sant Joan. El patio de atrás, Alteredo poético i els Festivals del Matarranya són els responsables i organitzadors d'una suggeridora programació que cada any arriba a més gent i diversifica l'oferta cultural. Divendres 23 a la tarda hi haurà la presentació del llibre de Alteredo poético a la Llibreria Serret i una ruta poètica amb música i gastronomia pels bars de Vall-de-rooues. Dissabte durant tot el dia Fira de poesia a la plaça i voltants que serà inaugurada per l'Escola Pública de Música de Vall-de-rooues i exposició de poemes dels alumnes que han participat en el projecte 'Cerillas'. La mostra dels treballs poètics que han creat més de 300 alumnes de les escoles i de l'institut a partir de la visita de diferents poetes que han anat passant pels centres educatius matarranyencs des del mes d'abril. També s'ha programat este mateix dia la lectura de poemes del projecte 'Cerillas', concert de romanços i cançons populars i micro obert de poesia amb la presència d'una quarantena d'escriptors, tots els actes seran a Vall-de-

rooues.

A la nit a Beseit, a la terrassa d'estiu de l'Hotel Rural Font del Pas, el plat fort de la convocatòria cultural serà el concert del cantautor canari Pedro Guerra i del duet català format per Maria Arnal, veu, i Marcel Bagés, guitarra. Acabarà la 'V Quema de Artistas' a l'Associació Cultural la Barraca a Queretes. A la Fàbrica Noguera i a la Biblioteca Municipal de Beseit des de principi de juny es pot visitar l'exposició 'Colección de asombros' de Isidro Ferrer, premi nacional de disseny. Mostra que també s'inclou a la convocatòria.

'Quema de Artistas' com l'any passat inaugura el cicle d'estiu dels

denominats Festivals del Matarranya 2017 que promou i coordina la Comarca del Matarranya. Continuaran l'1 de juliol amb el Franja rock dels jòvens de Pena-roja, Matarranya i Música itinerant, La Nit en Blanc a Massalió, el Cicle d'Orgue a Fondspatla i Mont-roig i Matarranya Íntim, teatre de petit format que encara no s'ha anunciat quina vila serà l'amfitriona d'enguany. Els Festivals del Matarranya es van crear per la necessitat d'evitar la coincidència de les activitats culturals més rellevants a les viles de la comarca i ofereixen una proposta molt atractiva i diversificada per al turisme de l'estiu del territori.

VILES I GENTS

100 Viles i Gents 100* // Natxo Sorolla

Sí senyors, este és lo Viles i gents que fa 100 al meu currículum, des del 2005 que m'ho va proposar Carrévalo. Inicialment li vaig dir que no m'hi veia capaç, però uns mesos més tard li vaig dir que sí. I em responie "me n'alegro molt de la decissió que em comuniqués d'incorporar-te al col·lectiu "Viles i gents". I fins avui.

Però no vaig poder escomençar més mal. Ja ho tenia tot redactat, i enllestít, quan de repent passen los fets de la Todolella, a on van morir 18 jòvens a un alberg. Hi tenia gent pròxima, i vaig explicar la meua vivència. Va ser un pas difícil.

I poc a poc s'han anat filant los Viles i Gents, sobre bars, joveventut, despoblació, tradicions, tecnologia, política, llengua... Al ritme del que em fa pensar, me preocupe, m'alegre, i dels meus canvis vitals. Però segurament lo Viles que més me va

marcar va ser el de la "Cocaïna". Parlava de l'alt consum de farlopa als pubs del Matarranya i les conseqüències que pot tindre la seua normalització. Les hòsties (verbals) se van ploure. Al cap dels anys rectificaria algunes coses menors, però no el discurs essencial.

També només escomençar ja em van demanar un article per al recopilatori dels 10 anys de Viles i Gents. I poc més tard vam fer una de les poques trobades de vilaters, a on vam visitar lo Mesquí, i vam passar una agradable tarde intergeneracional (ho ham de recuperar, això!).

Moltes vegades gent pròxima te comente el Viles, perquè no li ha agradat lo que dius, perquè li pareix bé... Moltes vegades perquè no l'entèn. I això sí que és una cosa que tinc que reparar. És lo desig del 100 Viles 100: fer-lo més divulgador. Ho prométego!

* Publicada a La Comarca el 19 de maig del 2017

Pels camins de la memòria. Rutes literàries: Josep Galan

// MARGARITA SOROLLA COLL I JESSICA BALLARIN CARRASQUER*

Aquest any el Govern d'Aragó ha volgut destacar la figura de l'escriptor fragatí Josep Galan dins del programa "Rutes literàries. Pels camins de la memòria" amb un homenatge celebrat el dilluns, 22 de maig, al Castell de Fraga.

Part de l'alumnat de la nostra escola de Saidí es va desplaçar fins allà.

A l'arribada ens esperava una tassa de xocolata amb coca per tal d'agafar forces. El matí prometia!

L'acte, al qual assistiren la família de Galan, va començar amb els parlaments de l'alcalde de Fraga, Miguel Luis Lapeña, i el director general de Política Lingüística del Govern d'Aragó, Ignacio López Susín. Seguidament es va donar pas a les actuacions dels quasi 300 escolars participants dels centres educatius: C.E.I.P. Miguel Servet (Fraga), C.E.I.P. San José de Calasanz (Fraga), C.E.I.P. María Moliner (Fraga), I.E.S. Bajo Cinca (Fraga), I.E.S. Ramón J. Sender (Fraga), C.E.I.P. San Juan Bautista (Saidí) i C.R.A. Ribera del Cinca (Torrent de Cinca).

Nosaltres vam oferir una mostra de tot el que treballem a l'escola per tal de mantenir el patrimoni de la nostra llengua i transmetre la importància de l'oralitat, objectiu

Homenatge a Josep Galan al Castell de Fraga i alumnes de Saidí

principal de la feina d'aquest autor fragatí: refranys, cançons, frases fetes, lectures... Concretament l'a-

lumnat de Primària de Saidí va recitar *Galin-galon*, *Est é el pare i Què has perdut?* i va cantar les cançons *Les tenalletes de Sant Miquel* i *La lluna, la pruna* acompanyats de música en directe i jocs de mans i rotllana que ells mateixos van crear. Tot aquest material forma part del cançoner pòstum *Toca Manetes*.

D'altra banda, quatre alumnes de Secundària van llegir, juntament amb alumnat dels dos instituts de Fraga, fragments de l'única novel·la *Mort a l'Almodí*.

Finalment vam gaudir de les actuacions de la Rondalla de La Peña Fragatina i del Duet de Clarinets a càrrec de Jordi Vinyes i Enrique Jiménez.

Va estar un matí entretingut i molt "GALAN".

* C.E.I.P. San Juan Bautista de Saidí

Millora el servei de la línia de BUS Fraga-Lleida

// ROSA ARQUÉ

La línia d'autobús que va de Fraga a Lleida no para a l'hospital Universitari Arnau de Vilanova i des de la capital del Baix Cinca s'ha demanat molts camins que eix punt s'inclogue a la ruta per afavorir l'accés dels ciutadans de Fraga a l'hospital de Lleida.

L'Assemblea Local d'IU comunica la seva satisfacció pel començament del procés de tramitació necessari per fixar la parada, un tràmit que es preveu acabat després de l'estiu. Sembla que no hi haurà una línia específica que cobrisque lo trajecte entre Fraga i l'hospital de Lleida, sinó que serà lo mateix servei ordinari el que variarà lo seu trajecte habitual per deixar o recollir als usuaris del centre hospitalari.

La instal·lació d'una parada d'autobús a l'hospital de Lleida per als viatgers de la zona oriental d'Aragó és una reivindicació històrica dels veïns i veïnes, juntament amb

Autobús Fraga-Lleida
IU FRAGA.

l'ampliació de les freqüències horàries dels serveis.

IU va recollir més de 800 signatures l'hivern passat a iniciativa dels usuaris i usuàries de la línia d'autobusos, iniciativa que va ser recolzada per l'Ajuntament de Fraga que va traslladar les peticions dels veïns tant al Director General d'Infraestructures del Govern d'Aragó

com al Director de Foment del Govern espanyol.

Cal recordar que el passat mes de maig ja es van fer realitat dues de les peticions avalades per les signatures de la ciutadania: la recuperació de la línia d'autobús amb eixida de Fraga a les 9.15 hores en dies laborables i el restabliment dels abonaments.

Crispín arriba a Fraga

// COMARCA DEL BAIX CINCA

El cineasta Mike Ramón va presentar divendres 26 de maig el curtmetratge "Crispín, una historia de superhéroes". Una obra visual basada en el relat d'Antonio Guiral "Crispín, una historia increíble", esment especial del jurat en el Certamen de Relats de la Comarca del Baix Cinca.

Mike Ramón està vinculat a la do-

cència i creació d'arts escèniques i cinematogràfiques. Els seus treballs audiovisuals transiten entre la publicitat, el cine i el vídeo art. En docència i gestió artística treballa sempre en projectes que potencien la creativitat i el cooperativisme a través dels llenguatges purs de cadascuna de les arts i la seva visibilitat ideal a través de l'experimentació de

Jornada de Poesia Inter-cultural a l'IES Bajo Cinca de Fraga
ROSA ARQUÉ

formats i avantguardes emergents.

L'Associació Atrapavientos és l'encarregada de la producció d'aquest projecte amb la intenció de portar a la gran pantalla el relat d'Antonio Guiral en format curtmetratge. Es pretén donar visibilitat a aquest tipus d'iniciatives i situar d'una manera clara a Fraga i la Comarca del Baix Cinca en el mapa de la literatura nacional i en el foment de l'escriptura.

Al curtmetratge s'han respectat les localitzacions que marca el text i per aquest motiu es va demanar la col·laboració l'Ajuntament de Fraga, la Comarca del Baix Cinca, la Comunitat de regants de les hortes de Fraga, Vilella i Torrent i ADIF. Un equip no gaire nombrós de persones de Fraga i Saragossa ha aconseguit acabar aquest projecte que ara comença un recorregut per diversos festivals nacionals i internacionals.

Poesia intercultural

// ROSA ARQUÉ

El dia 15 de maig es va celebrar a l'IES Bajo Cinca de Fraga la VII edició de Poesia Intercultural. A nivell pedagògic, el projecte busca treballar la poesia i les llengües dins de les classes, millorar l'expressió oral de l'alumnat i mostrar una part de la cultura de les persones de diferents orígens que conviuen al centre. A nivell humà, es pretén crear un espai de convivència on les llengües són la clau que obre les portes d'una activitat cultural que afavoreix els valors de convivència, respecte i dignitat per a totes les persones que viuen al Baix Cinca.

Tota la comunitat educativa col·labora per organitzar l'acte i el resultat és sempre enriquidor. Enguany es van llegir poemes de més de 30 autors en 8 llengües diferents i va ser l'any on la participació de l'alumnat ha estat més nombrosa. L'acte es va dividir en dos parts i a l'intermedi es van provar postres de diferents països que les famílies de l'Institut i d'altres persones havien preparat per aquell dia. Així que lo te àrab, los pastissos búlgars i el cóc de Fraga van endolcir als lectors i van fer encara més agradable la sessió.

Lo projecte ha aconseguit obrir les instal·lacions de l'Institut a tota Fraga i per aquest motiu també es va comptar a la sessió poètica en lectors particular o d'associacions com el grup de lectura de gent gran o el del taller de dones de Càrites.

Jornada de Poesia Intercultural a l'IES Bajo Cinca de Fraga

ROSA ARQUÉ

La nostra llengua va estar representada pels poemes de Desideri Lombarte i Joana Raspall. Concretament, els alumnes de 3r d'ESO van llegir *La vida se me'n va, Sorolla't i poca son, Lluny de tu, Ara vindrà i Bugadera*.

SE VA SOLSINT

Valents i emprenedors // Patrici Barquín

Benvolguda Remei, vull disculpar-me. Sento que avui no estaré a l'alçada de les teues expectatives, ja que los esdeveniments m'han deixat malmarrós. T'explico; a mi sempre m'havien convençut de que un *facista* era un personatge carregat de testosterona i valent; amb un hirsutisme incipient, carregat de medalles i capaç de plantar cara en qualsevol situació, encara que estès una mica esquarterat, com era lo cas del Josepet Millán-Astray, o encara que fos una mica menut i en veu de xiulet, com lo Sisquet Franco. Un personatge que per molt còmic que pugui parèixer és capaç de dir la seua davant de qui sigui sense importar-li les conseqüències. Això era lo que m'havien contat i jo, beneït de mi!, m'ho havia cregut, fins que ha aparegut això del Facebook. Resulta que des de ja fa un temps que proliferen perfils ultradretans, a eixa xarxa social, dedicats a criticar la política local, les empreses, les associacions i arribant a malparlar, fins i tot, de persones individuals. Tot això estaria prou bé si no fos perquè eixos baines creen perfils anònims per a poder malmetre a tort i a dret, això sí, són *facistes* de proximitat o de quilòmetre zero, vaja, que no abasten un radi mas-

sa ampli d'acció, se limiten a Fraga.

Pensant i pensant he arribat a la conclusió de que tot això es degut a que Fraga és un poble d'emprenedors, i no estic parlant de treballadors esbojarrats que, en perdre la feina, cobren l'atur d'una tacada i munten un negoci qualsevol amb la il·lusió que lis han venut de que treballaran per a ells mateixos i no moriran a l'intent, no; parlo de lo que a Fraga entenem per emprenedors. Això de l'emprenedoria sempre ha causat furor entre les persones que habitem per astí, així, en un moment o altre de la nostra vida hem estat emprenedors o empresos. Vull dir, que quan algú desbarre de manera exagerada i pública s'arrisque a trobar-se pel carrer a la persona o persones afectades i que l'emprenquen pel carrer i lo tomben pentinat de dalt a baix, sense haver passat per l'acadèmia del Raffel Pages, i marxe en lo cap cot cap a casa desapareixent-li, miraculosament, les ganes de seguir donant pel sac. Suposo que esta emprenedoria tan sana que tenim és lo que porta a esta colla de valents a amagar-se radere un pseudònim, però això encara ho he d'anar solsint.

ERNESTO NAZARIO MARTÍN PERIS, LINGÜISTA

“Som aragonesos i parlem en català”

// JOSÉ ANTONIO CARRÉGALO SANCHO

Expert en ensenyament d'idiomes i en la formació del seu professorat, Ernesto Nazario Martín Peris (la Sorollera, 1949) és llicenciat en Filologia Hispànica i en Filologia Germànica, i doctor en Filosofia i Ciències de l'Educació, per la Universitat de Barcelona. També és llicenciat en Teologia per la Universitat d'Innsbruck, Àustria, on va anar a prosseguir los estudis eclesiàstics que havia iniciat al seminari de Saragossa. Ernesto parla, a banda del català i lo castellà, alemany, anglès i francès, i la seua carrera professional ha segut, i és encara, molt intensa: des de 1993 és professor de llengua espanyola a la Universitat Pompeu Fabra (actualment en situació d'emèrit); abans havia estat catedràtic i director de l'Escola Oficial d'Idiomes de Barcelona. Va treballar a Nova York, a la seu de les Nacions Unides, com a coordinador d'espanyol en lo Servei de Capacitació i Exàmens. I va ser lo primer director acadèmic de l'Institut Cervantes, quan esta institució va ser creada l'any 1991. Ha estat convidat com a professor en nombrosos programes de doctorat i congressos nacionals i internacionals sobre aprenentatge de llengües.

Lo nostre entrevistat és fill d'Adrián Martín Bayod i de Luisa Peris Grau. I tot i que va nàixer a la Sorollera, durant la infància i la primera joventut va estar molt vinculat a Mont-roig, ja que hi va viure alguns anys i hi té família. Gràcies a la càlida acollida, i a la bona disposició, des del primer contacte, per part de l'Ernesto, l'entrevista es desenvolupa en un clima d'amable cordialitat i oberta companyonia, fruit de la relació entre entrevistat i entrevistador durant la comuna infància mont-roigina. És per això que, revivint antiqües vivències compartides, lo tuteig aflora espontàniament.

Ernesto, vas marxar de Mont-roig sent molt jove. Com va ser això?

Quan tenia vuit anys mon pare va morir d'un accident laboral; la família es va traslladar a Alcanyís per què los fills poguérem estudiar, i l'any 1961 vaig ingressar en lo seminari diocesà de Saragossa, on vaig fer lo batxillerat i los primers cursos de filosofia. Al principi, durant uns anys, encara pujàvem a passar l'estiu a Mont-roig, però poc a poc vam anar perdent-ne lo contacte, a mesura que ens anàvem fent grans i als estius treballàvem per a ajudar a l'economia familiar. A més, l'any 1974 vaig anar a acabar los estudis a Barcelona. I m'hi vaig quedar.

Com es va despertar en tu l'interès per la lingüística?

Doncs jo crec que es pot remuntar a l'etapa infantil i va ser d'una manera molt simple però també molt interessant. Es dóna la circumstància

que entre la parla de la Sorollera i la de Mont-roig hi ha algunes diferències, menudes, però que es noten molt; per exemple, a casa, a Mont-roig “dièvem” (com a la Sorollera): *cial, siarra, siat, diau*; a l'escola, los xiquets mont-roigins, “dien”: *cèl, sèrra, set, dèu*. Així, des de menut vaig experimentar la diversitat lingüística “en carne propia” (com es diu en castellà) i a petita escala. I també vaig poder tindre experiència de les actituds que s'hi associen: no era infreqüent que los amics mont-roigins se n'enriqueren una mica de la meua manera de parlar.

Actituds com la que expliques poden ocasionar que a mig termini desapareguen formes dialectals genuïnes, com és lo cas del català d'Aiguaviva, en avançat estat de substitució per abandonament. Que en penses del tema?

Be, cal dir que allò no era una cosa

El professor Martín Peris a l'església de Mont-roig

ARXIU
E. N. MARTÍN PERIS

greu. Del cas concret d'Aiguaviva, dissortadament, no en tinc prou informació per parlar-ne amb fonament; però sí que conec la preocupació de molta gent de la comarca per una eventual desaparició de les nostres peculiaritats lingüístiques. Jo penso que si això ens preocupa de veritat, no es perdran, serem nosaltres mateixos los que les mantindrem. Per a mi, tanmateix, lo veritable problema és lo de la preservació de la llengua (lo català), i no tant, si m'ho permetes, lo de determinades peculiaritats pròpies d'un dialecte o d'una època. Les llengües evolucionen, totes, fins i tot les més potents demogràficament: si mirem lo castellà, veurem que no és lo mateix de fa cinquanta anys, i ningú no se'n plany; precisament, tenen un

programa de ràdio que es diu “Palabras moribundas”, la gent hi truca i diu quan és l’última vegada que va sentir un determinat mot, si és que lo va arribar a sentir; i en parla emocionada, sí, però no preocupada. En totes les llengües, la gent fa servir lo seu dialecte en situacions col·loquials, i un estàndard culte en les situacions que ho requereixen. Nosaltres què volem?: tindre lo català dialectal per a anar per casa i lo castellà com a única llengua de comunicació cultural, científica, periodística? O bé, poder fer servir lo català en totes les situacions i tots los àmbits? L’amor a peculiaritats locals i la cura per conservar-les no és incompatible amb lo domini de la varietat estàndard de la llengua.

Així, en lo teu cas, aquelles actituds, una mica burletes, dels companys mont-rogins van produir l’efecte contrari al que comentàvem d’Aiguaviva.

Sí, sí, és veritat. Recordo que, quan ja estudiava a Saragossa i tornava a casa de vacances, les converses a la taula, en català, anaven plenes de paraules i expressions en castellà: lo nostre dialecte ens servia per a parlar només de les coses més properes, però no de temes culturals o d’actualitat (com, sortosament, ho estem fent tu i jo ara en esta entrevista). L’alternativa aleshores era: o parlar en castellà o parlar en una versió devaluada del català. Sense cap mena de militància ni ideologia, nosaltres seguíem parlant en català, de manera natural i espontània, tot i que n’era una versió devaluada. Açò crec que il·lustra l’autèntic dilema: o desenvolupament de l’ús del català com a llengua — amb tots los atributs d’una llengua i no només com una variant dialectal que cal conservar —, o, a la llarga i indefectiblement, substitució pel castellà. També recordo que al seminari de Saragossa los feia explicacions de la nostra llengua als meus amics, o també, a la classe de francès comprovava que, a mi, aprendre’l em resultava molt més fàcil que als meus companys, per les similituds amb lo català: la pronunciació, los pronoms en i hi, etc. Jo crec que vaig créixer amb allò que en castellà diem “el gusanillo” de les llengües.

Com a lingüista, quin futur li preveus a la llengua catalana a Aragó.

Et respondré a esta pregunta també des de la meua experiència personal. Quan la família es va traslladar a viure a Alcanyís, zona de parla castellana, a casa vam seguir sempre parlant lo català, com ja t’he dit; la meua germana més menuda tenia només un any i mig, i la gent li deia a ma mare, “Però com és que no li parreu en castellà, pobreta?”. Eixe era l’ambient que s’hi vivia i los valors que hi predominaven; al carrer no se sentia ni una paraula de català, ens feia vergonya que ens sentiren... Això actualment ha millorat d’una manera radical. Per això crec que tenim prou motius per ser optimistes: hem recuperat l’orgull i la dignitat, i ja no ens avergonyim de la nostra llengua. Ara bé, no sabem quin camí seguirà esta evolució, en lo món actual és molt difícil fer previsions sobre lo futur, en qualsevol tema. Em temo, però, que potser fem massa èmfasi en les peculiaritats dialectals i no som conscients del perill que corre la llengua. És veritat que hi ha una recuperació de la literatura escrita en estes terres, i que cada volta més gent jove publica en la nostra llengua, cultivant amb amor les seues particularitats. Però en lo meu entendre no ens podem aturar aquí: cal estendre lo coneixement de la llengua culta, oral i escrita, a tota la població. Les nostres formes dialectals només sobreviuran a l’ombra del català estàndard: si perden lo lligam amb la seua matriu natural, la substitució pel castellà és un greu perill, certament.

Creus que estes idees poden, al seu torn, produir l’efecte contrari en part de la població, de rebuig a l’ensenyament del català?

Sí, és clar que això pot passar; de fet, està passant. Sóc plenament conscient que és un tema delicat. I vull deixar clar que per damunt de tot està la llibertat de les persones: cadascú pot triar l’opció que li parega més convenient. Però los que ens dediquem a l’estudi de les llengües no podem falsejar les coses ni tancar la boca davant afirmacions que neguen la realitat de la llengua. I les institucions, per la seua banda, tenen l’obligació de vetllar per la conservació del patrimoni cultural comú,

una part important del qual és la llengua.

Tenim entès que eres membre, molt actiu, dels “Fòros de la Concòrdia”, amb seu a Alcanyís. Quina és la teua vinculació? I quines són les finalitats de l’associació?

Actualment sóc secretari de la junta directiva. És una associació que es va crear l’any 2012, amb ocasió del centenari de la Concòrdia d’Alcanyís (prèvia al Compromís de Casp), per una iniciativa de la societat ci-

vil; vull dir, sense cap tipus de vincle amb les institucions ni amb cap partit polític. Actualment som una seixantena de socis, de tots los territoris espanyols que formaven la Corona d’Aragó (amb los territoris italians que també n’eren part, de moment no hi hem establert cap contacte) i ens proposem traslladar a l’actualitat l’esperit de diàleg i consens d’aquell Compromís, promoure entre

estos territoris relacions de convivència basades en l’humanisme ètic, lo respecte i la comprensió mutus i la renovació de vincles històrics.

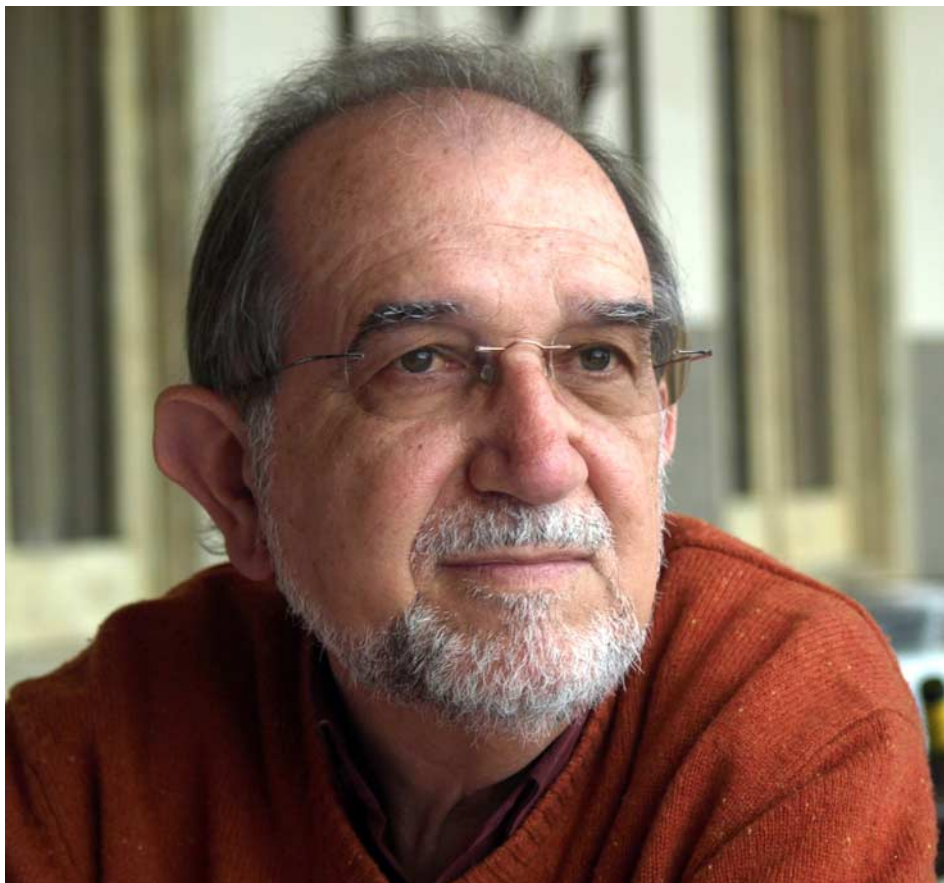
Quines activitats organitzeu?

D’una banda, organitzem Fòrums d’estudi i debat sobre temes d’interès comú, en una visió lligada a la construcció europea. D’altra banda, hem signat acords de cooperació amb tres universitats (Saragossa, Lleida i Jaume I de Castelló), que a partir d’este curs acadèmic organitzaran actes sobre temes relacionats amb los objectius de l’associació.

Fins al moment s’han celebrat dos Fòrums, no és així?

Sí, dos Fòrums, acompanyats d’una versió “junior”, en la qual hi participen alumnes de tres instituts de secundària, d’Alcanyís, Tortosa i Vinaròs. L’any 2014 se’n va celebrar lo primer, centrat en les actuals relacions econòmiques entre los territoris. Amb la voluntat de donar continuïtat a les idees i les conclusions d’este primer Fòrum, vam considerar que calia abordar l’estudi de la realitat sociocultural dels ter-

«La cura per conservar les peculiaritats locals no és incompatible amb lo domini de la varietat estàndard de la llengua.»

Ernesto
Nazario
Martín Peris
ARXIU
E. N. MARTÍN PERIS

ritoris. Així doncs, es va escollir lo llegat cultural comú com a tema inicial per al segon.

I l'octubre passat, va tindre lloc lo segon.

Efectivament, los dies 22 i 23. Lo dissabte al matí hi va haver quatre conferències sobre temes relacionats amb lo llegat cultural: “El Gòtic internacional”, (Joan Aliaga, de la Universitat Politècnica de València), “L’Estudi General de Lleida”, (Joan J. Busqueta de la Universitat de Lleida), “Emblemàtica de la Corona d’Aragó” (Víctor Mínguez de la Universitat de Castelló) i “Historiografia de la Corona d’Aragó” (Ignacio Peiró, de la Universitat de Saragossa). Totes les conferències van posar de relleu com lo nostre patrimoni cultural comú està insert en la cultura europea, una cultura amb múltiples llaços i intercanvis en los quals participava intensament la Corona d’Aragó. Este aspecte supranacional ens pareix especialment important, la dimensió europea de què parlàvem.

I en finalitzar lo Fòrum vau fer públic un manifest.

Sí, amb les idees que s’hi van expo-

sar s’havia debatut sobre dos temes de gran actualitat: lo conflicte pels béns artístics de les diòcesis de Barbastro-Montsó i Lleida, i lo coneixement, denominació i ús de les llengües pròpies dels territoris. Lo grup d’experts reunits va aprovar per unanimitat lo text d’un Manifest pel Patrimoni Cultural Comú.

Es pot accedir d’alguna manera a les conclusions que es recullen en lo manifest?

Han estat publicades a la pàgina web de l’associació (<http://www.forosdelaconcordia.com/>). I la premsa se n’ha fet ressò. Los lectors de *Temps de Franja* hauran pogut veure-les al número digital 30 [desembre 2016]. M’agradaria destacar ací que a l’acte de lectura pública del manifest s’hi va generar un petit però intens col·loqui amb lo públic assistent. I es van expressar idees molt interessants; per exemple, que la cultura, lluny de ser un adornament circumstancial, és lo fonament de la vida d’una societat; los béns culturals són molt més que simples objectes, susceptibles de mercantilització: són portadors de missatges, que hem de ser capaços de llegir i interpretar; i això exigeix que los res-

pensables de la seva gestió i administració los facin accessibles al públic en un context apropiat.

I pel que ateny a les llengües?

En este tema es va aprofundir en la concepció de lo que és una llengua, i lo que suposa fer-la servir: una llengua no és únicament una eina de comunicació asèptica, sinó també i alhora, un factor de identitat, individual i col·lectiva, juntament amb la resta dels components del patrimoni cultural. Un altre aspecte que se’n va destacar es que lo fet de parlar requereix la voluntat d’escoltar; i l’escolta és apertura a l’altre i voluntat de comprendre’l, només d’esta manera són possibles la comunicació i la convivència. Esta voluntat de comprendre l’altre és indissoluble del reconeixement de la seua personalitat integral i d’aquella seua identitat de la qual la llengua n’és part substancial.

I en aspectes més concrets i pràctics, es va decidir alguna cosa?

En qüestions més concretes es va parlar de la denominació de la llengua, un tema polèmic ací i a València. Lo nom amb què cada territori anomena les seues llengües no ha de condicionar-ne l’ús, ensenyament, valor patrimonial i consideració institucional. La diferència de denominacions, comunament acceptada per totes les parts, ha de ser indissoluble del reconeixement exprés que, en cada cas, es refereixen a varietats locals d’una mateixa llengua, i no hauria de ser una eina per a la negació d’esta llengua comuna. Algú va proposar lo lema, que jo subscric: “Som aragonesos i parlem en català”.

Finalment, que se’n fa de les conclusions de cada Fòrum?

Lògicament, com hem dit abans, les publiquem a la nostra web. A més, tenim intenció de fer-les arribar a les institucions polítiques i culturals dels territoris i de l’Estat. I tots los membres de l’associació les difonem en los nostres àmbits professionals i socials.

Tant de bo aquelles institucions se’n facen ressò en benefici de la nostra llengua i la nostra cultura. Gràcies, Ernesto, pel teu interès. I molta sort.

Hotel “Ciudad de Binéfar”, un quatre estrelles per a una comarca rural i perifèrica

// JOSEFINA MOTIS

El dia 10 d' abril d'enguany va obrir portes l'Hotel-Spa 'Ciudad de Binéfar', després de cinc anys de treballs de reconstrucció. Va ser un esdeveniment especial per al poble de Binéfar i per a tota la Llitera, ja que és l'únic hotel de quatre estrelles de la comarca. La història va començar el 2007, quan el Grup Clavería va comprar l'històric “Hotel La Paz” de Binéfar i alguns edificis del voltant amb la intenció de construir un nou hotel. El resultat és un edifici modern, dissenyat per l'arquitecte David Ardanuy, construït amb criteris d'eficiència energètica, ambientals i de confort de darrera generació. De fet, abans de ser inaugurat ja va ser nominat als Top-Deu dels millors hotels d'Espanya 2016, i va rebre el premi al millor projecte en sostenibilitat i rehabilitació del concurs Re-Think Hotel, en el marc de la Fira Internacional de Turisme (FITUR) de Ma-

drid 2017. Amb una superfície de 12.000 m², l'hotel disposa de tres suites, seixanta habitacions normals i divuit de llarga estada, spa, gimnàs i piscina climatitzada. La quarta planta es un espectacular saló d'esdeveniments amb capacitat per a 600 comensals, i la cinquena planta una gran terrassa *Chill-out*. També compta amb un restaurant i una cafeteria que, segons

Recepció de
l'Hotel
Ciudad de
Binéfar
HOTELCIUDADDE
BINEFAR.COM

asseguren els promotors, apostaran per una cuina basada en la proximitat i la qualitat, amb productes de la zona i plats arrelats al territori.

Es tracta, en definitiva, d'una inusual aposta pel territori, gairebé contracorrent, però que obre una notable finestra d'esperances per a una comarca rural i perifèrica com la nostra.

U12

Barcelona 92?: Passem olímpicament! // Esteve Betrià

De la patuleia de col·legues i assimilats amb què vaig compartir aules, bars i altres antres de reflexió i d'esbargiment juvenívol durant els meus inquietants anys d'estudiant a la facultat de filologia de la Universitat de Barcelona van sorgir de manera col·lectiva i espontània diversos vocables marcats per un evident to festiu i burleta. Parlo, per exemple, de la denominació “masclorada” –de clara inspiració valenciana– que ens vam empescar per designar les esporàdiques i informals trobades en què assistíem només (ai, llas!) els estudiants masculins –diürns i nocturns– de la nostra facultat.

Una nota al marge: ¿sabríem habilitar el vocable ‘masclorada’ per a referir-nos, en els cas dels hòmens, als coneguts comiats de solter; i de retruc, el vocable ‘femellada’ per designar els comiats de soltera? Ací ho deixo.

I una altra nota: en ocasions, jo mateix he emprat, amb prou fortuna (tot s'ha de dir), el terme ‘masclorada’ per nominar les alifares, amb hòmens de totes les edats, celebrades en diferents masos escampats pel terme del Poble, unes trobades que, en boca d'algunes de les mullers dels assistents, són descrites amb la frase burleta i condescendent de “ja tornes a anar de festa amb els teus *amigotes*?”.

En d'altres reunions estudiantils –autèntics aquellarres/akellarres urbans– comptàvem, per fortuna, amb la presència fraternal i festiva de nombroses companyes, com ara les congregacions celebrades al voltant de cremats en cassola (= rom, cafè en gra, sucre, pell de llimona i canella en rama) als replans més amagats del Mirador de l'Alcalde del Montjuïc de la Barcelona preolímpica;

o a les alifares –nocturnes i urbanes, això sí– que des dels inicis de la nostra vinculació col·lectiva a la facultat de filologia celebràvem en temps hivernals –un any sí i l'altre també– a la plaça del Rei, al bell mig de l'actual parc temàtic del Barri Gòtic, justament al capdamunt de les escales que menen, encara ara, a l'entrada porticada del saló del Tinell de l'Ajuntament de la capital de Catalunya, a escassos metres de la cantonada que dona accés al Museu de la Ciutat.

L'alifara nocturna i ‘reial’ que més present tinc ara mateix fou la que vam fer, pocs dies després que de la ciutat de Barcelona fos proclamada ciutat organitzadora dels jocs de la XXV Olimpíada de l'època moderna. Esclar que de dins del col·lectiu d'estudiants de la facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona a cavall dels darrers anys de la dècada de 1980 i els inicials de la de 1990, ràpidament va sorgir el lema que millor ens definia i identificava en aquells anys: “Barcelona 92? Passem olímpicament!”. Potser no cal explicitar l'evidentment ironia que es desprèn del lema que encapçala aquest text. Ara només em cal afegir que l'estiu de 1992 el vaig passar ben lluny de Barcelona 1992, en concret al Poble –si més no de nit– i encara més en concret al número 12 de la plaça U, altrament dita plaça del Cine. Encara ara veig ma mare prenent la fresca al balcó de ca nostra o asseguda al banc de davant de la nostra escala envoltada d'algunes veïnes i conegudes que, en conjunt, sumaven uns quants centenars d'anys. No cal dir que totes ignoraven que a Barcelona s'estava celebrant un esdeveniment que, pel que deien, marcaria els pròxims vint-i-cinc anys de la ciutat comtal.

Festa de Sant Gregori

// GLÒRIA FRANCINO

La festa major és un motiu d'alegria i trobada, que als pobles com Sopeira es trasllada al cap de setmana més proper a la festivitat de Sant Gregori. És una de les primeres festes del mes de maig, quan la natura es manifesta esplendorosa en verds i les flors s'escampen per tot arreu i el sol ja escalfa.

El dissabte per la tarda el Camp d'olivers es va convertir en un ral·li de motos i quads, amb un soroll poc acostumat en un paisatge que es pot qualificar de bucòlic en altres moments, acte que va tenir força visitants, igual que els jocs infantils, entre els quals destacaven els inflables i uns divertits i inofensius cotxets. Quan el vent ho va permetre, es va enlairar un globus aerostàtic uns metres del terra, que va ser la gran novetat per als més xics. En acabat a la carpa hi va haver un sopar econòmic amb llesques de pa i llonganissa, i pastissos fets a les cases del poble i tot seguit, va començar el típic ball de festa major i després música per als més joves.

El diumenge al matí es va anar a l'ermita de Sant Gregori i Sant An-

toni, que es troba gairebé a dos kilòmetres del poble, a l'altre costat del riu Noguera Ribagorçana, i a tocar del barranc de Miralles. L'ermita, probablement situada en l'indret on n'hi va haver una altra de medieval és un símbol important per tota l'horta de Sopeira que s'estén davant. Al costat hi havia una antiga era que d'uns anys ençà és un alberg ben condicionat, on freqüentment s'hi fan trobades i dinars de grups, Antigament el trajecte es feia caminant, però en l'actualitat gairebé tothom hi va amb vehicles, tant per comoditat, com per precaució a l'haver de passar un tram de la N-230, on la circulació és habitual.

Després de fer la missa en honor del patró, es va fer la benedicció i repartiment de coca i de vi per als assistents. A continuació es va anar a dinar a la carpa, instal·lada amb motiu de la festa a càrrec de l'Ajuntament, i es va concloure amb el ball de tarda. El temps va acompanyar i la gent es va trobar per gaudir d'una de les primeres festes majors de la Ribagorça.

DICCIONARI PER A POCA-SOLTES

Paisatge // Ramon Sistac

El *paisatge* és, en principi, "l'aspecte o vista d'un paratge natural"; com a mínim, això és el que en diu el diccionari. Com el castellà *paisaje*, l'italià *paesaggio* i totes les altres formes similars de les llengües romàniques ve amb tota seguretat del francès *paysage*, derivat de *pays*. Una paraula que tant en francès com en català té més la idea, en primera instància, de "contrada", que no pas la de "territori nacional" com té en espanyol (ai! la de malentesos que ha provocat eixa diferència semàntica...). Així diem "un vi del país" (és a dir, del terròs, de proximitat) o que "Camporrells és bon país per a les trumfes", sense que ningú amb dos dits de senderi pugui interpretar que estem reivindicant Camporrells com a nació (per ara). Cal dir, a més, que paisatge és una paraula relativament moderna, i no es documenta en català fins al segle XVII. I és que abans ningú no devia mirar, ni veure ni concebre, paisatges, que són una recreació estètica, ideada segurament pels pintors renaixentistes i popularitzada sobretot al segle XIX.

La nostra visió del paisatge, doncs, ve condicionada per la història de l'art. De fet, un "paisatge" és una composició que imaginem sempre rectangular. Com els quadres, les postals, els fulls, les fotografies o les pantalles. I hi presumim sempre la bellesa: no parlem mai de "paisatges lletjos", només ens fixem en els bonics. Ara bé; la concepció de la bellesa és dinàmica, canviant. Quan era petit, els paisatges més bonics eren els alpins, estil *osito Yo-*

gui. Ara s'aprecia molt més la bellesa mediterrània i fins i tot de secà. Per entendre'ns, hem passat del model de Suïssa i el Canadà al de la Toscana i el Matarranya.

En tot cas, els millors paisatges són els intervinguts, poc i assenyadament, per la mà de l'home. I molt especialment aquells als quals podem vincular coneixença, records, sensacions viscudes, cultura compartida. Per això parlem sovint dels paisatges de la infantesa (sempre idealitzats) o fins i tot arribem a dir que la infantesa mateixa és un paisatge. I per açò el que més em commou és el de Camporrells vist des del *pui* dels Màrtirs, a més de 800 metres d'alçària i a uns 200 per damunt del poble. S'hi albira bona part del Pirineu i el Prepirineu, de la Peña Montañesa a la Pica d'Estats, de la serra de Guara fins a la del Cadí. Al davant, la clotada de Camporrells, el pla de Castelló i tot el Montsec, presidit pel seu portell (Mont-rebei). Al darrere, el pla de Lleida i la Llitera. Però el que em corprèn i m'emociona no és la seua grandesa, no: és que tot hi té un nom, i a cada nom associo un record. I quan no en tinc cap de personal, n'hi ha un de familiar o de col·lectiu. El visitant ocasional potser ho troba bonic i proud, però jo experimento una sensació peculiar a l'estómac (i crec que no és gana). Trencar els vincles amb el meu paisatge em representaria el mateix que quan em van tallar el cordó umbilical. No hi ha més pàtria que el paisatge. Terra nutricia!

Incerta glòria

// CARLES SANCHO

Altre dia vaig anar a veure la pel·lícula *Incerta glòria*, basada en la novel·la de Joan Sales. Explica les vivències d'un tinent de l'exèrcit republicà destinat a la rereguarda del Front d'Aragó el 1937, concretament a Olivell de la Virgen, que és en realitat Estercuel (271 h. el 2010), municipi de la comarca d'Andorra-Sierra de Arcos. Cap al 2014, la productora Isona Passola i el director Agustí Villaronga –coneguts per l'èxit de 'Pa negre' (2012)–, volien rodar-la a la vila minera, ja que encara es conserven prou bé els elements que surten a la novel·la i que són molt importants per a construir l'escenografia del relat passat al cinema: el poble, el castell, el molí i el convent. I és que el guió de la pel·lícula desenvolupa sobretot la primera part de l'obra que passa a Estercuel, amb el personatge principal, la Carlana, magníficament interpretat per Núria Prims, que viu al castell de la població. Un altre escenari omnipresent en el film és el monestir d'Olivell, nom que amaga el convent de Nostra Senyora de l'Olivar, actualment rehabilitat i habitat per una comunitat de Mercedaris. A la guerra civil estava abandonat i sa-

quejat durant la revolta anticlerical del 36. Així que van haver de renunciar a la localització i es van endur el projecte cap a Osca, a la Cartoixa de Nostra Senyora de las Fuentes, a prop de Sarinyena, als Monegres.

No obstant això, farien bé els habitants i autoritats d'Estercuel de posar en valor els llocs que surten a la novel·la, obra de referència sobre la guerra civil, i fer una ruta literària i cinematogràfica dels llocs identificatius que descriu l'escriptor i que apareixen a la pel·lícula deslocalitzats: el palau i fortalesa on viu la Carlana, la senyora de la vila; la població, que no ha canviat gaire a conseqüència de la despoblació; el convent de l'Olivar saquejat i on van matar els monjos, i el molí on van viure els humils moliners llogaters de la Carlana. Com la pel·lícula té l'èxit assegurat per la publicitat que se n'ha fet, per la seva qualitat i pel prestigi d'Agustí Villaronga, farien bé la gent d'Estercuel d'aprofitar l'ocasió per posar la seua vila en el mapa i atraure un tipus de turisme cultural molt necessari per millorar l'economia dels nostres pobles. De moment la Diputació Provincial d'Osca ha cregut en el po-

tencial monumental de la Cartoixa de Nostra Senyora de las Fuentes, fins fa poc totalment abandonada a la seua sort al mig dels Monegres, i ha apostat per la seua recuperació i rehabilitació. La

pel·lícula li ha donat el valor afegit necessari en aparèixer a la pantalla.

A més, *Incerta glòria* compta amb altres notes positives, sense entrar a valorar el film que per a mi és extraordinari. Apareixen i es barregen de manera natural les tres llengües que es parlen a l'Aragó: català, castellà i aragonès. En el projecte apareixen actors castellans, aragonesos i catalans i participen entitats diverses sense importar els límits territorials: Ministeri de Cultura, Generalitat de Catalunya, Govern d'Aragó, les tres diputacions provincials aragoneses... Han anat del bracet les diferents institucions en un projecte comú artístic a pocs quilòmetres del monestir de Sixena. Un miratge als Monegres?

ENTRE DOS AIGÜES

Una recepta, cinquanta euros // Marina d'Algars

Quan era jove em preguntava perquè les persones que ixen a HOLA (monarquies europees, noblesa, burgesos rics...) no tenen càncer, o gairebé mai no en tenen. Si moren joves, la causa és un accident en cotxe de luxe, o practicant esports de rics, o accidents en activitats insòlites com caçar elefants en països africans, etcètera. Però mai no són causes comunes a persones que tenim al nostre costat. Perquè la noblesa no té càncer? Potser és una pregunta infantil, però reconec que no ho sé. Una activitat que m'agradaria emprendre quan el temps sigui el meu aliat, és fer un estudi comparatiu de com funciona la sanitat pública i privada en diferents països (dels Estats Units, millor no parlar-ne, com més coneixement en tinc, més m'indigno).

La setmana passada, vaig acompanyar una veïna, la Maria, al metge especialista internista. El motiu és que fa un any va ser intervinguda quirúrgicament per una fissura d'anús i des de llavors té febre i malestar. Els metges pensen que ha agafat el virus o el bacteri del quiròfan i la febre no desapareix, tot i els diferents tractaments. Maria és funcionària i la cobertura sanitària li ve de MUFACE i d'una companyia privada. Esgotada de tant antibiòtic, es decideix a visitar un metge internista que té en la seua companyia i de qui li han parlat molt bé. Resulta que el metge X als matins treballa a l'hospital de la Seguretat Social,

solament visita una tarda a la setmana al centre de la companyia sanitària i la resta de les tardes passa consulta a un despatx privat. La meua veïna decideix anar a la consulta privada, ja que vol resoldre el problema aviat. El metge X li encarrega una analítica específica, una altra analítica i una tercera analítica per tal de conèixer exactament quin bacteri li provoca el malestar i la febre. Les tres analítiques confirmen la identitat d'un bacteri en sang. I és en aquesta, la tercera visita, quan jo l'acompanyo. El metge és un senyor amable, xerrador, que parla de coses diferents durant uns vint minuts. Jo callada, escolto i penso que és estrany tant de temps per preparar una recepta. Finalment, agafa un bolígraf, escriu la recepta de l'antibiòtic concret que es carregarà a la bestiola, i molt amablement ens fa una encaixada de mans i li diu que torni al cap de quinze dies. Abans de sortir, la Maria, es dirigeix a la taula d'una senyora que comparteix despatx amb el doctor qui pausadament recull 50 € que la meua veïna li dona. En sortir li demano que m'aclareixi el perquè ha de pagar una recepta si el metge pertany a la seua companyia. Em contesta:

—No, aquí visita particularment; la primera visita són 80 €, les següents 50 €.

—50 € per una recepta?

El Duo Recapte visita l'EOI Fernando Lázaro Carreter de Saragossa

// CARMEN DOMINGO, VICENTE HERNANDO I JAVIER ROYO*

El 29 de març a les 19.00h va tenir lloc a l'Escola Oficial d'Idiomes Fernando Lázaro Carreter de Saragossa un recital poeticomusical a càrrec del Duo Recapte. Sota el títol *Poesia de la Franja*, Antonio Bengoechea (veu) va recitar poemes

* Alumnes de 1r de Nivell Avançat

en català d'autors aragonesos com Juli Micolau, Desideri Lombarte, Héctor Moret o Teresa Jassà, entre d'altres, acompanyats per músiques ben diverses i variades de la mà de Màrio Sasot (bandúrria).

L'acte, emmarcat dins del programa Jesús Moncada del Departament de Política Lingüística del

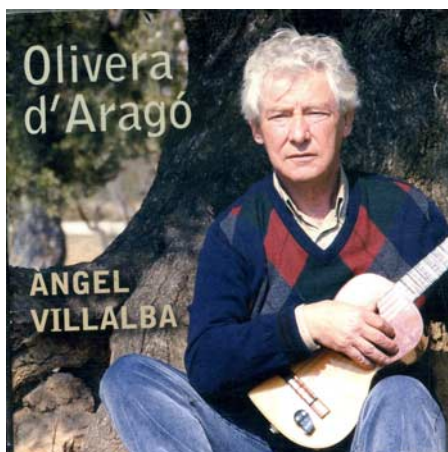
Alumnes de l'EOI amb el Duo Recapte
ALUMNES EOI

Gobierno de Aragón per a la difusió del català d'Aragó als centres escolars, va comptar amb la presència d'unes quaranta persones, majoritàriament, alumnes de català del centre, tot i que també va gaudir de l'assistència d'alguns exalumnes i d'un dels poetes recitats, Marià López.

Els Premis de la Música Aragonesa

// CARLES SANCHO

Olivera d'Aragó, cançó interpretada pel cantautor fava-rol Àngel Villalba que va donar nom al seu treball musical gravat al Mataranya el 2012, va ser última cançó nominada entre quatre temes per a optar a la categoria de la Millor cançó en llengua autòctona – català i aragonès – en els Premis de la Música Aragonesa 2013, organitzats per AragónMusical.com i que patrocina el Govern d'Aragó i l'Ajuntament de Saragossa entre altres. Villalba no va guanyar, va emportar-se el guardó una cançó interpretada en aragonès. Estos últims quatre anys cap tema en català nominat i, per tant, cap guanyador. Anteriorment, per trobar-ne una altra cançó seleccionada per als premis, hem d'anar al 2010 on hi ha-

Portada del disc *Olivera d'Aragó* d'Àngel Villalba

gueren dos temes escollits: 'Ixos dijous' del grup Txirigol i 'Estic kaskat' dels codonyerans Azero. El grup Txirigol l'any anterior havia enregistrat al Mataranya el seu primer treball *Flors postnuclears* i els veterans Azero, originaris de la Codonyera, l'àlbum *Manos arriba* (2009). Cap de les dos cançons van ser recompensades

amb el premi. El 2009 Los Draps van ser nominats amb una cançó en aragonès 'Isto ye', una composició del seu últim àlbum 'Un crit al vent' (2008). Una raresa difícil d'explicar i de justificar, en seleccionar per als premis una lletra en una llengua diferent a la que usen habitualment els pena-roguins per a les seues cançons. El 2007 a la nostra comarca sorgeix un macroprojecte musical innovador: *Sons del Mataranya. I Recopilatori*

de les Músiques del Mataranya. Es tractava de l'enregistrament d'un doble CD on hi van participar 26 grups i cantants que interpreten totes les lletres en català. A més, per publicitar l'enregistrament i arribar millor al públic es fan concerts per tota la comarca. Són nominades dos cançons del recopilatori: 'Estic perdent' d'Inestables i 'La darrera bala' de Gen. I una tercera en català del grup Temps al temps 'Buscant la inspiració' que havia enregistrat el seu primer CD *Ratets*. Quina mala sort! Guanya l'única de les quatre que es presentava en aragonès i tampoc és reconegut i premiat el gran esforç col·lectiu del projecte *Sons del Mataranya*. Hem d'anar al 2007, fa deu anys, per trobar un únic guardonat en català: Los Draps amb 'Cultura popular'. Dit això, és més que evident i notori, que des de 1999 els Premis de la Música Aragonesa ha penalitzat clarament les composicions en la nostra llengua. A veure que passa l'any que ve, si continua la tendència.

Política Lingüística redacta el reglament de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua

// MÀRIO SASOT

El passat 26 de maig va sortir publicat al B.O.A. l'esborrany del decret sobre els estatuts de funcionament de l'Acadèmia Aragonesa de la Llengua.

Després d'un obligat període d'un mes d'informació pública on es podran presentar al·legacions, el text definitiu podrà ser aprovat pel govern aragonès d'aquí a uns tres mesos.

El document consta d'un seguit de 55 articles que regularan l'estructura i funcionament d'aquest organisme i parteix, per qüestions de temps i d'agilitat administrativa de la Llei de 2013, aprovada pel govern PP-PAR, de la qual modifiquen els aspectes més negatius del seu articulat.

El text que ara es proposa planteja ampliar el número de membres de l'Acadèmia de 10 a 15. A més dels cinc membres triats pel Govern i altres cinc per les Corts aragoneses, s'afegeixen altres cinc a proposta de la Universitat de Saragossa, recuperant així la composició que contemplava la "Llei Iglesias" de 2009. Amb aquests 15 acadèmics "de número" l'acadèmia es dividiria en dues seccions:

–L'Institut del Català d'Aragó, amb 7 membres.

–L'Institut de l'Aragonès, amb 7 membres.

–El President de l'Acadèmia triat per consens entre els quinze membres.

Amb aquesta divisió en dos Instituts, desapareix l'antiga divisió en àrees d'ús predominant amb els famosos LAPAO i LAPAPYC.

Entre les competències que el reglament atribueix a l'Acadèmia destaquen:

establir les normes de l'ús correcte de les llengües i modalitats lingüístiques a través dels seus instituts; assessorar, a través d'ells, als poders públics i institucions sobre temes relacionats amb l'ús correcte de les llengües i amb la seva promoció social, així com desenvolupar aquelles tasques que, en l'àmbit de la seva competència, li encomane el Govern d'Aragó.

L'Acadèmia es constituirà com a organisme autònom i tindrà com a seu un edifici "rellevant" de la Comunitat, tot i que, si ho considera oportú es podrà reunir a qualsevol localitat del territori. Els membres de l'Acadèmia no tindran remuneració i tan sol cobraran dietes de desplaçament.

José Ignacio López Susín, en l'entrega dels premis Desideri Lombarte 2016 a Pena-roja
CARLES TERÉS

Dels 55 articles que té l'esborrall, del 28è al final es dediquen al funcionament dels Instituts, on es contempla la creació d'acadèmics d'honor o acadèmics corresponents, que tindran un caràcter consultiu i durada variable.

També existeix la possibilitat de que, a proposta dels Instituts, el nombre d'Acadèmics se pugue ampliar fins a 15 membres, sempre que es mantingue un número senar (9,11,13,15) per evitar col·lapses en els votacions.

Entre les competències que s'atribueixen als Instituts de l'Aragonès i el Català estan la d'investigar i proposar al Ple de l'Acadèmia les normes gramaticals, inventariar i actualitzar el seu lèxic, estimular el seu ús i difusió a les escoles i a la societat, col·laborar en la formació del seu professorat, assessorar els poders públics i institucions sobre l'ús correcte de les llengües pròpies, etc.

El càrrec des acadèmics serà vitalici i sol podran cessar per incapacitat, malaltia, inoperància, etc. El nomenament del President de l'Acadèmia tindrà una durada de cinc anys per a que no es pugue solapar amb els períodes electorals de les institucions.

ANÀLISI

Urgències i ambigüitats

// M.S.

La urgència del govern aragonès per posar en marxa un organisme àgil i eficaç que passi ràpidament els tràmits legals per començar el més aviat possible la tan necessària feina de normalització lingüística els ha dut a aprofitar la maleïda llei del Lapao i el Lapapyc.

Això comporta necessàriament certes ambigüitats, com el títol original que encapçala la llei i que sembla que no es pot modificar, on es parla de "la llengua", quan després, en l'articulat del reglament es parla de dues llengües: l'aragonès i el català d'Aragó.

La possibilitat d'ampliar el nombre d'acadèmics, unilateralment, per part de cadascun dels Instituts lingüístics, pot donar com a resultat una Acadèmia asimètrica i descompensada.

En fi, res que no es pugue arreglar en el posterior període d'al·legacions. Sort per a tots.

Viure! (camins d'esperança)

// JULI MICOLAU

El propassat 29 d'abril es va presentar a l'absis del Castell del Vi de Falset –dins dels actes de la 22a Fira del Vi– la poètica de la imatge i la paraula amb el títol *VIURE! (camins d'esperança)*, una publicació ben peculiar i exclusiva dedicada en homenatge a la supervivent del camp nazi de Buchenwald, la Neus Català, i al poeta uruguaià Mario Benedetti, per ser dos persones que lluitaren per l'esperança i la llibertat.

Com es diu a la nota introductòria, és moment de defensar l'alegria com un principi, com un destí, com un dret davant dels temps de desesperança i d'incertesa. Lo vi, associat a l'alegria i al plaer, és essència d'uns valors, d'un paisatge, d'una cultura que destil·la amistat i art. Efectivament, un grup de setze persones vinculades a la comarca del Priorat han volgut col·laborar aportant textos poètics i relats. No voldria deixar d'anomenar a ningú: Pilar Garriga Anguera, Toni Orensanz, Xavier Vaqué, Roger Vilà, Agustí Massip,

Fede Cortés, Jordi Carrió, Raimond Aguiló, Jesús M. Tibau, Jordi Coca, Oriol Izquierdo, Pere Audí, Gabriel Pena, Fe Ferré, Francesc Valls-Calçada i Maria Mercè Roca. L'escrit sobre Neus Català és de Pilar López. Cada text va acompanyat d'una excel·lent il·lustració feta a llapis i

amb pigment de vi, a càrrec d'en Josep Barjuan, alma mater de l'organització. També hi hem de fer constar la participació en la lectura pública de Marta Amorós amb textos d'autors absents a l'acte.

De la publicació se'n han fet un tiratge de cent exemplars presentats en caps de fusta, una veritable joia de bibliòfil de la qual no em vaig voler quedar sense, tant per la qualitat dels textos com pels dibuixos. De tots ells triaria, si em permeteu la distinció, la rosa que il·lustra el magnífic poema "Rodolins" de Pere Audí. I també el poema en prosa "Hivern" de Jordi Carrió, un poema esplendorós, d'aquells poemes que tothom voldria escriure, d'aquells poemes que cada mot val com un lingot d'or, o millor dit, cada vers té la vàlua d'un safir o un diamant! Gràcies a la D.O. Priorat i a la D.O. Montsant. Enhorabona per als prioratins i prioratines i per extensió a tota la gent que han pogut gaudir de la seua terra i de projectes culturals com VIURE!

Participants a Viure!
JULI MICOLAU

NO SOM D'EIXE MÓN

Històries // Francesc Ricart

Com sentíem a dir de xiquets: "històries i *patranyes*". O siga, històries i boles, mentides. Quina bola m'estàs contant..., engègavem quan ensumàvem que, sobretot els grans, ens volien fer passar gat per llebre. Aquesta meua tan "treballada" introducció ve a tomb amb el gran anunci que la fiscalia –l'espanyola, *of course*– investigará si els llibres de text catalans van plens de mentides històriques, amb la voluntat de segrestar la ment dels alumnes de les escoles catalanes. Angelets! Perdó, no em refereixo als esmentats i soferts alumnes, sinó als fiscals espanyols, angelets!

Ja sé que un servidor és gran i no serveixo per a representar res, però penso que el meu testimoni també és vàlid i molta gent el pot identificar i fer-se'l seu. Jo, a les "esqüeles" del meu poble, al pati enorme de davant l'entrada formàvem una parada militar amb centenars de xiquets (les xiquetes no hi eren) i, abans d'entrar-hi cada dia, fèiem moviments militars i cantàvem cançons patriotes –d'aquella pàtria. Quan ja érem a l'aula començàvem el matí amb una consigna sovint patriota, també, escrita a la pissarra que presidia la jornada escolar. Després venia el que venia, ben farcit d'allò de l'espíritu nacional i altres martingales. I tot, i sempre, embolicat amb la llengua imperial: la nostra llengua, com diu la cançó de l'Ovidi, es quedava a l'entrada. La broma d'aquella ensabonada va durar tant que, encara avui, es poden notar els efectes amb la taca indeleble que por-

ten les generacions que ens han seguit.

Aquests temps, però, amb la "revolució" de les autonomies, els governs del PP s'han vist superats per la diabòlica actuació a les escoles catalanes de la Comunidad Autònoma de Catalunya, amb actuacions estel·lars contra la llengua catalana per part del PP i després de Ciudadanos. Fins a la famosa explosió de "*Hay que españolizar a los niños catalanes*", dita en seu parlamentària i sense cap mena de vergonya pel ministre sinistre Wert. Tot forma part de la mateixa estratègia d'acusar el sistema educatiu català.

A les escoles de la Franja ja no hi ha pràctiques militarofeixistes pseudoeducatives (respireu) i ens en congratulem, però permeteu-me que dubte de la política lingüística que s'hi fa, que no deixa de ser la repetició –o la continuació, si voleu– de la que s'ha aplicat des de la Declaració de Mequinensa, una política lingüística escolar de pura resistència i de complir amb l'expedient –i amb la consciència dels més progress de la colla–, és a dir, de fer les raquíques hores de llengua catalana amb les condicions d'inferioritat escandalosa envers la que té prestigi i poder. Aquest fet, aquest empobriment continuat dic jo, ens aboca a un fracàs escolar del territori. L'enyorat Ovidi també l'encerta a la cançó *L'escola de Ribera*: "L'ensenyança era com era. / Els ensenyats el que som, / Ni més ni menys que el que som" (...).

Ah!, i sense parlar de la Història.

Rèptils i amfibis a la Terra Alta

// ANNA MARIA GARCIA CODINA I JOAQUIM GARCIA CODINA

Natural de Gandesa i comarca, té la forma aproximada d'un enorme llangardaix.

Viu a la copa dels arbres i salta fàcilment d'un a l'altre

El Fardaxo

Antoni de Magrinyà.

President de la Diputació de Tarragona.

1870, quan escrivia la seva obra *Els Set setges de Gandesa*

Quan fa gairebé deu anys s'apropava el moment d'escollir el treball final de batxillerat, tenia clar que volia desenvolupar quelcom científic poc treballat a les nostres contrades meridionals de Catalunya i de les seves comarques veïnes, sobretot a la Terra Alta, la meua terra (Corbera d'Ebre, 1990).

El meu sentiment d'amistat, compassió i benvolença amb els petits animals així com l'interès per la biologia i la fauna em dugueren al Centre de Roquetes, del Parc Natural del Port Horta-Beseit. Fou un dels seus professionals, sota la direcció del nostre estimat amic i director del Port Rafel Balada Llasat, qui ens suggerí una recerca agosarada, força difícil i alhora estimulante: l'estudi de l'herpetologia a la Terra Alta: els rèptils i els amfibis, espècies poc treballades a les nostres contrades i, malgrat tot, cabdals en l'ecosistema del nostre país.

Semblava una tasca impossible, però tot seguit una munió d'ajuts, de solidaritats, de voluntaris en les sortides de camp, d'informants i de científics... em començaren a convèncer que aquest projecte podia arribar a bon port, com de fet així fou.

Ara, un cop acabades la llicenciatura de veterinària, el màster en Seguretat Alimentària i apropant-se la fi per inscriure la meua tesi doctoral d'apicultura, vaig creure que era el moment propici per a plasmar en un llibre amè, il·lustrat, científic i a la vegada humanístic i amb gran sensibilitat pel medi natural aquella recerca d'una noia joveneta de disset anys, mantenint íntegra l'obra i gairebé sense modificacions substancials.

Una il·lustració del llibre

El meu germà Joaquim es també coautor. Enginyer de Forests i especialista en incendis forestals, gran coneixedor del Port Horta Beseit on ha treballat com becari i en altres tasques botàniques, aportà a l'obra la cartografia, algunes imatges suplementàries i no pocs comentaris i suggeriments en la seva definitiva estructuració.

De vegades ens decebem per la ruralització progressiva, l'envelliment poblacional i l'ensorrament econòmic de les nostres contrades, i de raó no ens en falta. Però, alhora no ens adonem de la riquesa natural, de la bellesa paisatgística i dels ecosistemes gairebé intactes des de segles que encara hi perduren a la Terra Alta i al Matarranya. I en caure en que aquest cabdal el podem transformar poc a poc amb benestar per a nosaltres mateixos i generar un flux d'atracció progressiva des d'un món industrialitzat on l'asfalt ha trencat la necessària relació entre persona humana i natura, afavorint formes de viure absolutament antinaturals i nocives; mentre, d'altra banda, la destrucció del medi natural sembla imparabile i no sabem com aturar-la.

Aquesta investigació obre la porta per la seva acurada metodologia a altres recerques sobre biologia i ciències naturals, esdevé un estímul per prosseguir en el coneixement del nostre hàbitat, ens esperona a anar endavant: mostra que la recerca és ja possible de ben petits i de molt joves; només ens calen dues coses: curiositat i amor a la nostra terra.

La inclusió de pobles del Matarranya en la meua obra evidencia que la cruïlla catalano-valenciana-aragonesa gaudeix de bona salut. Que el territori d'una mateixa cultura supera amb escreix les fronteres administratives i que el triangle Alcanyís-Tortosa-Morella està ben viu i ho ha d'estar més encara. ASCUMA no ha estat aliena al meu treball. Sense la seva inestimable col·laboració, palesa en el llibre, moltes contalles, anècdotes, cançons, etc. no figurarien en l'obra.

Desitgem que gaudiu d'aquesta investigació holística i que en segueixin moltes més per a créixer culturalment plegats i per a enfortir la nostra identitat tan propera. Seguirem com sempre propers a vosaltres.

